

Motion till riksdagen 2016/17:2473

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

En hållbar energipolitik

1 Innehåll

1	Innehåll	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Ett förnybart energisystem	3
4	Forskning	4
5	Energieffektivisering	5
6	Vindkraft	6
6.1	Stimulera havsbaserad vindkraft	6
6.2	Gynnsamma skatteregler för den förnybara energin	7
6.3	Avskaffa möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft	8
6.4	Reglera vindkraftens bygdepeng	8
7	Vattenkraft	8
8	Solenergin	10
8.1	Andra länder visar vägen	11
8.2	Sverige och solen	11
9	Bioenergi	12
10	Kärnkraft – inget alternativ	13
10.1	Kärnkraftens ekonomiska risker	13
10.2	Kärnkraftens bristande säkerhet	14
10.3	Kärnkraftens avfall	15
10.4	Slutsats – kärnkraften bör avvecklas	15
11	Elcertifikatsystemet	16
11.1	Elcertifikatsystemet och den elintensiva industrin	17
11.2	Torvanvändning inom ramen för elcertifikatsystemet	17
12	Det svenska elnätet	18
12.1	Elnätsavgifterna	18
12.2	Snabbare utbyggnad av elnätet	18

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på utformning av s.k. vita certifikat och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag till reglering för vindkraftens bygdepeng och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att utreda potentialen för svensk vattenkraft att tillgodose effektbalansen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenfall bör uppdras att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen under mandatperioden bör återkomma med en proposition med anledning av Vattenverksamhetsutredningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det utöver Energimyndighetens solstrategi bör inrättas nationella planeringsmål för solex och solvärme och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla svenska reaktorer bör omfattas av kravet på oberoende härdkylning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ägarna till Oskarshamn 1 och Ringhals 1 bör leverera avvecklingsplaner under denna mandatperiod, med en avvecklingstid på högst fem år, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en avvecklingsplan för de resterande reaktorerna och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en översyn av certifikatsystemets utformning med fokus även på effektbalans och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör föreslå en högre ambitionsnivå gällande elcertifikatssystemet inför nästa kontrollstation 2017 och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en konsekvensutredning av hur den elintensiva industrins konkurrenskraft skulle påverkas om man avskaffade nuvarande undantag från kvotplikten och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur torvanvändningen ska fasas ut ur elcertifikatssystemet, med inriktningen att nya torvtäkter inte ska öppnas, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förändrat avkastningskrav för Svenska kraftnät senast till bolagsstämman 2018 och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstiftningen kring intäktsramarna för elnätsavgifterna bör ses över för att i möjligaste mån undvika ytterligare prishöjningar för hushållen samtidigt som Svenska kraftnät klarar att hålla en hög investeringstakt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner och tillkännager detta för regeringen.

3 Ett förnybart energisystem

Världens energianvändning ökar ständigt. I både Europa och resten av världen kommer behovet av energi att öka under de närmaste decennierna. Den ökande energiförbrukningen hänger ihop med befolkningsutvecklingen i världen. År 2050 beräknas befolkningen uppgå till någonstans mellan 9 och 10 miljarder människor – människor som kommer att kräva sin beskärda del av jordens tillgångar och välstånd. Det är kol, olja och gas som dominerar produktionen. Denna utveckling är inte hållbar.

Vänsterpartiet vill att Sverige i stället ska vara en föregångare i omställningen till ett förnybart energisystem. Sverige ska vara ett land som tar ansvar för kommande generationer. Investeringar i det svenska energisystemet är en viktig och nödvändig del i miljö- och klimatomställningen i Sverige. Fokus ska ligga på de förnybara naturresurserna: sol, vind, vatten och skog. Vi har kunskaperna inom en rad områden, vi har tekniken och vi vet att det är dyrare att inte göra något än att göra något. Räkningen ska betalas och frågan är av vem. Klimatförändringen är ett faktum som drabbar alla.

Satsningar på förnybar elproduktion är helt nödvändiga för att nå målet: ett ekologiskt hållbart samhälle.

I juni i år slöt regeringen en ramöverenskommelse om energipolitiken med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Trots ett flertal stora utmaningar kom man till korta i flera viktiga frågor. Uppgårelsen saknar också slutdatum för kärnkraften och innebär att nya kärnkraftsreaktorer kan byggas. En ny regering kan t.o.m. utveckla forskning på ny kärnkraft. Därmed finns i praktiken heller inget datum för när vi ska ha ett förnybart energisystem.

Överenskommelsen innebär också en slopad skatt på termisk effekt och en sänkning av fastighetsskatten på vattenkraft. Notan ska finansieras av elkonsumenterna genom en höjning av energiskatten.

Vänsterpartiet vill se en hållbar energiförsörjning som klarar att möta klimatutmaningen såväl som leveranssäkerheten. Med satsningar på förnybar energi,

energieffektiv teknik och energieffektivisering vill vi ställa om Sverige till en hållbar energiproduktion.

Vänsterpartiet vill ha en 100 procent förnybar energiförsörjning till senast 2040. Den omställning Vänsterpartiet vill se innebär en mycket omfattande utbyggnad av förnybara energikällor, där sol-, vind- och vågkraft behöver byggas ut i en mångdubblad takt jämfört med i dag. Erfarenheter från andra länders utbyggnad av förnybart och de snabbt sjunkande produktionskostnaderna för framför allt solceller talar för att detta är fullt realistiskt.

Vi vill avveckla kärnkraften och i stället satsa på energieffektivisering av industrin genom samarbets- och informationsmedel till industrin, medan små och medelstora företag ska få utökad möjlighet till energikonsultstöd. Vi vill också öka energiforskningsanslaget och satsa mer medel på solel, solvärme och biogasstöd. Även konverteringen från eluppvärmning och fossileldning bör fortsätta. Vi vill ha en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering eftersom den mest hållbara energin är den som går att spara.

Vänsterpartiet vill fasa ut fossilberoendet bl.a. genom en omfattande elektrifiering av transportsektorn och industrin. Även användningen av bioenergi måste öka, framför allt inom sektorer som inte är möjliga att elektrifiera.

Energieffektivisering är en viktig komponent av en hållbar energiförsörjning. Investeringar i energieffektivisering har också visat sig vara en mycket lönsam affär. Trots det sker energieffektivisering sällan av sig själv. Energieffektivisering kräver oftast investeringar och dessa motverkas dels av ett fokus på kortsiktig lönsamhet, dels av att investeringar i kärnverksamheten har högre prioritet. Därför behövs det ekonomiska incitament för framför allt industrin och bostadssektorn att investera i energieffektivisering. Satsningar på energieffektivisering och förnybar energi innebär förutom de miljömässiga vinsterna en stor möjlighet att skapa många arbetstillfällen.

För att trygga Sveriges långsiktiga energiförsörjning och energisäkerhet vill Vänsterpartiet förutom att satsa på olika förnybara energikällor också utveckla och investera i lösningar för energilagring, elnät som klarar att hantera en decentraliserad elproduktion med större produktionssvängningar, samt skapa reserv- och regleringskapacitet som kan drivas med biogas och vätgas.

Den tillsatta Energikommissionen ska senast i januari nästa år återkomma med ett underlag för en bred politisk överenskommelse om energipolitikens inriktning, med fokus på 2025 och framåt. Regeringen valde att göra det lätt för sig genom att använda de borgerliga partiernas energipolitik som grund i stället för att utgå från gemensamma ståndpunkter. Det innebär att man redan från början har lagt ambitionerna alltför lågt.

4 Forskning

Sverige ska ligga i framkant vad gäller forskning på förnybar energi och energieffektivisering. Ny teknik och nya innovationer är helt nödvändigt för att kunna uppnå målet om en 100 procent förnybar energi i Sverige senast 2040. Samverkan mellan företag (enskilda och i kluster), universitet, forskningsinstitut och myndigheter är av yttersta vikt för att få en verksamhet som inte bara styrs av kortsiktiga vinstmotiv. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas.

Vänsterpartiet är positivt till en ökad energiforskning och satsningar som kan gynna utvecklingen av sol, vindkraft, biogas, vågkraft och andra förnybara energikällor. Även konverteringen från eluppvärmning och fossileldning bör fortsätta. Vi vill se en satsning på teknikutveckling för att minska utsläppen inom industrin med särskilt fokus på järn- och stålproduktionen samt ökat fokus på energieffektivisering och lagring av energi. Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant vad gäller utveckling och produktion för framtidens batterier, inte minst p.g.a. en stark gruvindustri och en aktiv industriforskning.

5 Energieffektivisering

Behovet av el och en hållbar energiproduktion kommer alltid att finnas. Däremot är det både möjligt och nödvändigt att ställa om till en mer effektiv energianvändning. Genom ny teknik och energibesparing kan Sverige göra betydande energieffektiviseringar. Hur omfattande utbyggnaden av förnybara energikällor behöver vara är avhängigt hur stora energibesparingar och energieffektiviseringar som kan ske i samhället.

Omställningen av fossila bränslen till förnybar energi och övergången till att i möjligaste mån elektrifiera industrin och transportsektorn kommer att öka elbehovet. Även om vi i dag har ett elöverskott i Sverige är det viktigt att energieffektiviseringen sker i en så pass hög takt att vi klarar ett ökat behov av el i nya sektorer.

I dag utgör användningen av energi i bostäder och lokaler uppemot 40 procent av Sveriges totala energianvändning. Bostadssektorn måste därför i högre utsträckning än i dag bidra till klimatomställningen. EU:s direktiv om byggnaders energiprestanda anger att alla hus som uppförs efter 2020 ska vara nära-nollenergibyggnader. Om vi ska klara den målsättningen är det av avgörande betydelse att minska energianvändningen både genom att renovera dagens bostadsbestånd och genom att ställa strängare krav på energianvändning vid nybyggnation. Det investeringsstöd för nybyggnation av hyresrätter som Vänsterpartiet och regeringen tidigare kommit överens om ställer därför höga krav på energieffektivisering för att få ta del av stöden. Vänsterpartiet menar att Boverkets krav på energianvändning i dagsläget är alldeles för låga, och de kritiserar av den anledningen också med rätta av såväl byggindustrin som forskare och miljöorganisationer.

Många bostäder, inte minst i miljonprogramsområdena, står inför enorma renoveringsbehov och potentialen för energieffektivisering är stor. Därför har vi även kommit överens med regeringen om en mycket viktig satsning på en miljard kronor årligen till ett upprustningsstöd för att renovera och energieffektivisera miljonprogrammets bostäder. För vidare läsning om energisnålt byggande, se vår motion En ny bostadspolitik (2014/15:154).

Industrin står för en stor del av Sveriges utsläpp av växthusgaser och för mer än en tredjedel av den slutliga energianvändningen i Sverige. En betydande energieffektivisering är därför helt nödvändig, inte minst för att kunna hänga med i den globala konkurrensen. För att lyckas ställa om och energieffektivisera industrin i den omfattning som krävs för en långsiktigt hållbar produktion måste forsknings- och utvecklingsarbetet kring den energiintensiva industrin intensifieras. Hittills har en elektrifiering av olika delar av de industriella processerna sett ut att vara den potentiellt bästa vägen för att minimera klimat- och miljöpåverkan, t.ex. inom stålindustrin. Det är

dock en lösning som kräver en hög teknisk utveckling och en långsiktigt trygg elförsörjning till relativt låga kostnader. Det är viktigt att en ökning av elförbrukningen kommer från hållbara energikällor. Det finns ingen vinst i att ersätta ett utsläpp med ett annat. Tekniska lösningar har potential att minska industrins utsläpp betydligt och bör vara ett av fokusområdena för svensk industriforskning. För vidare läsning om Vänsterpartiets industripolitik, se vår motion En aktiv industripolitik (2016/17:V299).

Riksrevisionens rapport Energieffektivisering inom industrin – effekter av statens insatser (RiR 2013:8) konstaterar till skillnad från Energimyndigheten att det är tveksamt om statens insatser för energieffektivisering inom industrin har bidragit till några betydande energieffektiviseringar. Man menar dock att programmet kan ha gynnat konkurrenskraften. Programmet är inte längre aktuellt och Energikommissionen ska i stället diskutera möjligheter till kommande incitamentsprogram. Det är viktigt att Energikommissionen kommer fram till en lösning för framtida stödsystem. Sådana system måste vara utformade utifrån aktuell forskning och att bygga på tydliga och konkreta krav, samt en regelbunden uppföljning.

Vita certifikat är ett styrmedel där staten sätter ett obligatoriskt mål för energibesparingar. Staten identifierar de parter som kommer att vara ålagda att uppnå målet, vilka åtgärder för energieffektivisering som kommer att ingå, hur de genomförda åtgärderna och deras besparingar ska mätas och verifieras m.m. Dessutom beslutar staten om hur handel med certifikat ska ske. Storbritannien och Italien har redan infört sådana system och fler länder planerar att införa dem. Regeringen bör återkomma med förslag på utformning av s.k. vita certifikat. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Vindkraft

Vindkraften blir alltmer konkurrenskraftig. Vindkraft är den förnybara energikälla som ökar mest i världen och utvecklingen i Sverige visar på samma trend. Förra året, som visserligen var ovanligt blåsigt, producerade vindkraften 16,6 TWh el, vilket utgör cirka 12 procent av Sveriges elanvändning. I början av 2016 fanns totalt 3 233 vindkraftverk i Sverige med en installerad effekt på 6 029 MW. Utbyggnaden måste dock fortsätta. Vi föreslår därför ett antal åtgärder för att påskynda utvecklingen.

6.1 Stimulera havsbaserad vindkraft

Trots att det finns en stor potential för havsbaserad vindkraft i Sverige har byggandet ännu inte tagit fart. I dag finns det sex havsbaserade vindkraftsparker. De är främst lokaliserade i södra delen av landet. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. Även om både bygg- och driftskostnaden är högre för havsbaserad vindkraft är årsproduktionen betydligt högre. En stor del av kostnaden kan härledas till nätanslutningen. Den energipolitiska överenskommelsen slår fast att anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas. Vänsterpartiet är positivt till detta, även om det krävs ytterligare åtgärder för att främja verksamheten.

I dag kan Försvarmakten sätta stopp för planerade byggen av havsbaserad vindkraft om man upplever att de inkräktar på vad man använder som militärt övningsområde. Ett

aktuellt exempel är vindkraftsparken Blekinge Offshore i Hanöbukten. Vänsterpartiet menar att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut den havsbaserade vindkraften där förutsättningarna är som bäst och att ge Forsvarsmakten rimliga förutsättningar till övningsverksamhet. När sådana här knutar uppstår där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåtsyftande lösning.

Energimyndigheten föreslår i sin rapport Havsbaserad vindkraft från 2015 att, under förutsättning att syftet är en storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft, stöd bör ges i form av ett ekonomiskt driftsstöd där ersättningsnivån bestäms genom anbud. I förra årets budgetproposition kom Vänsterpartiet och regeringen överens om att Energimyndigheten skulle få i uppdrag att analysera potentialen för teknikutveckling och reduktion av produktionskostnader för havsbaserad vindkraft inom en 15-årsperiod. Uppdraget ska presenteras i januari nästa år. Vänsterpartiet menar att regeringen bör införa någon typ av driftstöd för havsbaserad vindkraft, men avvaktar Energimyndighetens rapport samt Energikommisionens arbete.

6.2 Gynnsamma skatteregler för den förnybara energin

Utvecklingen för vindkraftskooperativen har hejdat av införandet av en uttagsskatt på mellanskillnaden mellan elpriset på börsen Nordpool och det pris andelsägarna betalar på elleveranser från kooperativen. Vidare har Skatteverket genom en egen tolkning av ellagen kraftigt reducerat energiskattebefrielsen för kommuner och företag som äger och producerar vindkraftsel för egen förbrukning. Skatteverket har också genom ett ställningstagande angående momsregler gjort det väsentligt mer komplicerat och dyrare att sälja vindkraftverk till kommuner och företag. Att den mycket positiva utvecklingen av vindkraften bromsas upp på detta sätt är inte bra. Samhället bör underlätta för småskalig förnybar elproduktion.

Den 1 januari 2015 trädde den tidigare borgerliga regeringens förslag om skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el i kraft. Vänsterpartiet har länge förordat ett system med nettodebitering eftersom vi menar att det på ett bättre sätt ger små producenter en rättvis betalning för det överskott de levererar samt är ett effektivare sätt att stimulera småskaligt producerad förnybar energi. Vi verkar därför fortsatt för att ett system med nettodebitering införs eller att den nu gällande skattereduktionen förändras på så sätt att den uppfyller andemeningen i ett nettodebiteringssystem.

I dag är det i hög grad boendeformen som avgör vem som omfattas av stödet. Sveriges ca två miljoner lägenhetshushåll kan t.ex. inte ta del av skattereduktionen. Det är märkligt att inte alla hushåll som vill producera egen förnybar el ska få en chans på lika villkor. Genom att främja andelsägd förnybar energi kan även människor som bor i hyreslägenhet eller som annars inte har de rätta förutsättningarna uppmuntras till att bli en del av omställningen. Vi är därför positiva till att regeringen har tillsatt en utredning som ska se över förutsättningarna för hur andelsägd förnybar el ska kunna omfattas av skattereduktionen. Det är centralt att förutsättningarna för mikroproduktion av förnybar el är lika för alla, oberoende av boendeform.

Den första juli i år begränsade regeringen skattefriheten för förnybar el, något som i synnerhet har drabbat solelsanläggningar (över 255 kW i installerad effekt). Regeringen har motiverat lagändringen med att det krävs för att inte vara i strid med EU:s regelverk om konkurrens och statsstöd. Men enligt medieuppgifter anser EU-kommissionen att ett land kan fortsätta att stödja förnybar energi genom skattenedsättning. Vänsterpartiet

anser att regeringens beslut är djupt problematiskt och försvårar utvidgningen av solelen, inte minst från kooperativ, kommuner och allmännyttiga bostadsbolag som kan ha anläggningar som tillsammans överskrider gränsen på 255 kW. Vi förutsätter att den av regeringen tillsatta utredningen för att se över hur solcellsel skattemässigt ska kunna gynnas snabbt återkommer med förslag till lösningar.

6.3 Avskaffa möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft

Kommunerna har i dag i praktiken vetorätt mot vindkraft. Detta genom att en kommun som är negativt inställd till vindkraft helt enkelt kan låta bli att ta upp sådana ärenden och därmed helt bromsa utbyggnaden. Vetorätten står i skarp kontrast till att kommunerna inte har samma möjligheter att hindra utvinning av fossil och klimatpåverkande energi, som t.ex. olja och gas.

Formerna för kommunernas inflytande på vindkraftssidan måste därför förändras och kravet på tillstyrkande bör tas bort. Kommunernas åsikt ska väga tungt, men i ett läge där Sverige på energiområdet ska gå från fossil- och kärnkraftsenergi till förnybart och lägre energianvändning är ett kommunalt veto orimligt. Möjligheten till kommunalt veto mot vindkraft bör avskaffas. Detta bör riksdagens ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.4 Reglera vindkraftens bygdepeng

På vattenkraftssidan finns en bygdepeng som utgår till vattenkraftskommuner och som används till upprustning av lokaler m.m. Denna bygdepeng regleras i en förordning. På vindkraftssidan har en bygdepeng uppstått som ett krav från olika kommuner, men det har skett på frivillig väg utan förordningsreglering. Vänsterpartiet föreslår att även bygdepengen för vindkraft regleras i förordning för att inte de bäst förhandlande kommunerna ska få de högsta ersättningarna. Detta skulle göra det svårare för oseriösa aktörer att verka och öppnar inte för diskussion om otillbörlig påverkan. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag till reglering för vindkraftens bygdepeng. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Vattenkraft

Vattenkraften är en av våra största förnybara energikällor och mycket viktig för svensk elproduktion. Ett normalt år produceras nästan 70 TWh i svenska vattenkraftverk vilket motsvarar ca 45 procent av den totala elproduktionen. Det finns drygt 1 800 vattenkraftverk i Sverige, men de flesta är små med effekter på bara några tiotal eller hundratal kW. Drygt 200 verk är större och av dem har ungefär 50 en effekt på över 100 MW. Den största delen av energin produceras i norra Sverige eftersom det där finns större vattendrag och älvar med högre fallhöjder och bättre förutsättningar. Det finns dock regleringar som hindrar en större utbyggnad av vattenkraften i Sverige. De fyra nationalälvarna Torne älv, Pite älv, Kalix älv och Vindelälven är t.ex. helt skyddade från utbyggnad.

Vi behöver vattenkraften om vi ska kunna begränsa koldioxidutsläppen inom svensk energiproduktion. Vattenkraften står för en stor del av den förnybara elproduktionen och

den utgör även en resurs för att reglera variationerna över dygn och år i produktionen av sol- och vindenergi. El kan i dagsläget inte lagras i någon större utsträckning. Det kan däremot vatten, vilket ger Sverige goda förutsättningar för en jämn elproduktion året om. Genom att lagra vatten i stora magasin som fylls på av snösmältning och regn under året kan man under vintern, när efterfrågan på energi är som störst, successivt släppa iväg den mängd vatten som efterfrågas. Vattenkraften spelar därmed en stor roll för effektbalansen. I takt med att sol- och vindenergins andel av elproduktionen ökar blir också behovet av att använda vattenkraften som reglerkraft större. Regeringen bör uppdraga åt berörda myndigheter att utreda potentialen för svensk vattenkraft att tillgodose effektbalansen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet vill se en stark vattenkraftsproduktion som kombineras med biologisk mångfald och uppsatta miljömål. Då krävs långsiktiga spelregler för industrin och tydliga krav från politiskt håll. Men också en aktiv energibransch som ser sin roll på en internationell energimarknad.

Ett exempel på hur man kan kombinera de två intressena är Letsi kraftstation som ägs av Vattenfall och ligger mellan Jokkmokk och Vuollerim. För att utnyttja en högre fallhöjd och därmed öka effekten har man här valt att leda om vattnet genom en tunnel i berget. Resultatet är dock en av Europas längsta torrlagda flodfåror, på 1,7 mil. Det finns dock möjlighet att med relativt små medel återföra en del av vattenflödet för att på så sätt återskapa fiskbeståndet. Genom att låta ett par procent av det totala flödet i stället gå ovan jord skulle man kunna ge liv åt älvfåran vilket kan gynna både den biologiska mångfalden och lokalsamhället. Vattenfall bör därför uppdras att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Att klimatet förändras och att artrikedomen minskar är två olika miljöproblem. Vattenkraften är en del av lösningen på det ena problemet, men samtidigt en bidragande orsak till det andra. Vänsterpartiet är positivt till att vattenverksamheten prövas enligt miljöbalken. Vi har länge föreslagit åtgärder för att fler vandringsvägar ska byggas och för att utarmningen av biologisk mångfald ska bromsas. Vi välkomnar därför förslag för en mer ekologiskt hållbar vattenkraft. Vänsterpartiet ser behovet av att regeringen i närtid återkommer med förslag utifrån den s.k. Vattenverksamhetsutredningen I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler från 2014. Regeringen bör därför återkomma under mandatperioden med en proposition med anledning av Vattenverksamhetsutredningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Olika kraftbolag kan samsas om samma älv. Det är därför särskilt viktigt att från politiskt håll se till att hela älvsystemets kapacitet tas till vara utifrån samhällsnyttan. Staten bör därför aktivt agera så att kraftbolagens reinvesteringar samkörs i investeringsplaner så att hela den maximala nyttan tas till vara.

Vattenkraften genererar enorma summor. Trots det kommer en mycket liten del kommunerna till del. Norge har valt en annan modell där kommunerna får en betydligt högre summa för den exploatering vattenkraften innebär. Regeringen har i och med den energipolitiska överenskommelsen i stället valt att sänka fastighetsskatten på vattenkraft och man har ingen annan lösning på att återföra pengar till kommunerna mer än genom byggedpen. Vänsterpartiet vill att en större del av kraftbolagens vinster ska återföras till de kommuner där vattenkraften finns. Regeringen bör därför återkomma med ett

förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Solenergin

Energi från solen finns i närmast oändliga mängder och solen är också den enda energikälla som ger jorden ett verkligt tillskott av energi. Ändå används bara en mikroskopisk del för att producera energi. I Sverige står solenergin för mindre än 0,1 procent av den totala elproduktionen.

Även om en stor del av den solenergi som når jorden inte går att ta till vara finns det ändå en enorm potential att utnyttja solen som kraftkälla mycket effektivare än i dag. Många länder har upptäckt detta och har en betydligt högre andel solenergi jämfört med Sverige. I Tyskland och Italien står t.ex. solenergin för ca 7 respektive 8 procent av elproduktionen. Enligt International Energy Agency (IEA) finns det potential för solenergin att bli ett av våra största kraftslag globalt efter 2050.

I Sverige står investeringar i solenergi än så länge och stampar, trots stort intresse bland företag, offentlig sektor och privatpersoner. I dag är el från solceller dyrare än exempelvis el från vindkraft. Det beror i hög grad på att solceller ännu används i relativt liten skala. Solcellsbranschen växer dock mycket snabbt. Redan förra året konstaterade den internationella energiorganisationens solcellsprogram IEA PVPS i sin årliga rapport att solen för första gången står för mer än 1 procent av den globala elförbrukningen. Den totala installerade solcellseffekten är 177 GW. På senare tid har Sverige fördubblat solcellskapaciteten från år till år. Det är en mycket positiv utveckling, men ökningen sker från mycket låga nivåer varför Vänsterpartiet vill se en ytterligare kraftig ökning av produktion av ren el från solen.

Nyttjandet av solenergi bär dock på ett antal utmaningar. I Sverige överensstämmer t.ex. inte utbudet med efterfrågan. Ett vanligt villatak i Sverige tar emot cirka fem gånger mer solinstrålning än husets totala energianvändning på ett helt år och med monterade solceller skulle hushållet kunna minska sitt övriga elberoende betydligt. Samtidigt är behovet av värme, varmvatten och el som minst under sommaren – den tid då solen lyster som mest. Ny teknik för energilagning kan därför spela stor roll för möjligheten att öka användningen av solenergi i Sverige. Genom åtgärder som främjar forskning och nya innovationer ska Sverige ligga i framkant när det gäller utvecklingen av förnybar energi. Med effektbalansen i åtanke måste utbyggnaden av solen ske parallellt med utvecklingen av andra förnybara energislag.

Vänsterpartiet har tidigare kommit överens med regeringen om att kraftigt förstärka stödet för solceller med 100 miljoner kronor per år 2015–2018. Energimyndigheten ska i oktober redovisa hur solen ska kunna bidra till att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi och i samband med detta även föreslå en strategi för hur användningen av solen ska kunna öka i Sverige. Vänsterpartiet avvaktar myndighetens redovisning, men poängterar att det krävs en politisk vilja och handlingskraft för att öka produktionen av solenergi – det är ingenting som kan lämnas åt marknaden att sköta.

I dagsläget är det svårt att se hur solenergin i närtid skulle kunna ersätta andra typer av energislag i någon större utsträckning. Det är därför viktigt att utbyggnaden av andra förnybara energislag fortsätter i hög takt.

8.1 Andra länder visar vägen

Tyskland är ett intressant jämförelseland eftersom man har ett starkt fokus på basindustrin samtidigt som man har en stor servicesektor, liknande klimatförutsättningar och inte minst liknande klimatmål. I dag är Tyskland världens i särklass största producent av solenergi, med sina 38 GW står man för en dryg femtedel av världsproduktionen. Den snabba tyska utbyggnaden av solenergi är direkt kopplad till politiska beslut.

Tysklands stora energiomställning ”Die Energiewende” innebär att kärnkraften helt och hållet ska vara avvecklad år 2022 och att 80 procent av energiproduktionen ska vara förnybar senast 2050. Det är främst solenergi och vindkraft som har byggts ut när reaktorerna har stoppats samtidigt som man satsat kraftigt på energieffektivisering. En annan bärande del i den tyska energiomställningen är lagen om förnybar energi, ”Erneuerbare Energien Gesetz” (EEG), som garanterar producenterna av förnybar energi ett fast pris för den el de producerar och ger den förnybara energin företräde i elnätet framför t.ex. kol och kärnkraft.

Också Danmark har liknande förutsättningar som Sverige, men en solesproduktion som är betydligt högre. I Danmark ger soles ca 2 procent av elbehovet och man har också Nordens största solcellspark med en effekt på 60 MW. Även i Danmark har soles vuxit fort. Skälet till den snabba danska utbyggnaden är att man 2010 uppgraderade det tidigare systemet med nettodebitering samt sjunkande priser på solceller. Med det danska systemet – som är inriktat på småskalig produktion av förnybar el – kan producenterna tanka ut sitt överskott på elnätet och kvitta det mot sin elräkning. Danmark har också antagit en energistrategi med målsättningen att senast år 2050 vara helt oberoende av fossila energikällor. När nettodebiteringssystemet begränsades år 2013 bromsade dock utvecklingen in. Detta visar hur stor roll ett sådant system kan spela.

I dag sker dock den snabbaste utvecklingen i Asien. Kina och Japan stod 2014 ensamma för hälften av den totala nyinstallerade effekten i världen.

8.2 Sverige och solen

Tyvärr ligger Sverige långt efter både Tyskland och Danmark. Vid årsskiftet 2015/2016 fanns det enligt Energimyndigheten solceller som kan producera cirka 127 MW installerade i Sverige. I relativa termer har utvecklingen visserligen varit kraftig på senare år, men i absoluta tal spelar soles i dagsläget en i praktiken obetydlig roll för Sveriges totala energimix.

Solenergin kan dra nytta av elcertifikatssystemet. Men eftersom det är billigare att installera el från andra förnybara energikällor blir solenergin förlorare i elcertifikatssystemet. Det måste därför sättas in särskilda åtgärder för att påskynda utvecklingen.

Vänsterpartiet ser stora möjligheter till en kraftfull utbyggnad av soles i Sverige. Vi tror att den största potentialen finns i att bygga på redan befintliga byggnader, exempelvis tak till offentliga byggnader, industrilokaler, lager och förstås privatbostäder. En ökad byggnadsintegrering av solceller kan också bidra till att minska materialåtgången, vilket är positivt både ur ett kostnadsperspektiv och av klimatskäl. Det är naturligtvis varken möjligt eller kanske ens önskvärt att täcka all byggnadsyta

med solceller, men förutsättningarna för att öka svensk solet är betydligt större än vad som i dag nyttjas.

Sverige har ungefär samma solinstrålning som Tyskland och Danmark. I de länderna har man kommit mycket längre. Där börjar solet att spela en reell roll som producent av ren energi för hushåll och industrin. Solenergin skapar jobb och välfärd. Det är inte några klimatologiska orsaker till skillnaden mellan våra länder, utan politiska. Det är dags att ändra på det.

I vissa kommuner har solkartläggning genomförts. Genom solkartläggningen ges en analys av potentialen för solceller på taken, vilket gör det lättare för fastighetsägare att fatta beslut om investering. Regeringen bör se till att denna typ av goda kommunala exempel sprider sig i Sverige.

I Sverige finns inte något klart planeringsmål för solceller och Energimyndigheten har heller inte fått något särskilt uppdrag att ta fram ett sådant i sin strategi. Branschorganisationen Svensk solenergi har satt 4 TWh solet och 4 TWh solvärme inom 10–20 år som förslag till planeringsmål. Om det inte finns något uppsatt mål försvåras ambitionshöjningar. Vänsterpartiet vill se en kraftfull utbyggnad av solenergin även i Sverige. Vi vill ha mer ren energi och nya gröna jobb. För detta krävs i det korta perspektivet öronmärkta stöd och på längre sikt långsiktiga styrmedel. Med planeringsmål får branschen och hushållen en tydlig signal om att solenergi är värt att satsa på. Det bör därför utöver Energimyndighetens solstrategi inrättas nationella planeringsmål för solet och solvärme. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Bioenergi

Bioenergi är ett av Sveriges största energislag och står för ungefär 35 procent av all energi som används. Användningen har ökat stadigt de senaste decennierna, vad gäller både el och värmeproduktion samt inom transportsektorn. För att skapa ett hållbart energisystem som helt baseras på förnybar energi är det dock nödvändigt med en betydande ökning av bioenergi i olika former. Det är ett behov som dessutom kommer att öka i takt med att kärnkraften fasas ut. Ju snabbare vi ställer om till en ökad hållbar produktion av förnybar energi desto snabbare kan kärnkraften avvecklas. Trafik och transporter kommer att behöva bli elektrifierade i betydligt större utsträckning och ju högre andel, desto mer biogas frigörs för kraftproduktion.

Biomassa är förnybar och eftersom biomassans kol har tagits upp ur atmosfären så tillför inte användningen kol till klimatsystemet vid förbränning. En ökad hållbar produktion av bioenergi tillsammans med en omfattande energieffektivisering skulle öka Sveriges möjligheter att exportera el och bidra till en mer hållbar energianvändning i Europa. Biomassan är en potentiellt mycket lönsam exportindustri, då behovet av den är stort och förädlingen i hög utsträckning kan ske inom landet. Detta är någonting som i högsta möjliga utsträckning bör ske i glesbygd eller i andra skogsnära regioner. Däremot är satsningar på kraftvärmeverk som även producerar el att föredra i storstäder i södra Sverige där vi har en betydligt mindre produktion och där effektbalansen på det viset bättre tillgodoses under kalla vinterdagar.

I dag kommer den absolut största delen, runt 85 procent, av den bioenergi som används i Sverige från skogen. Det är också här som den största potentialen för ökade

uttag av biobränsle finns. Mycket av det avfall som kommer från olika håll kan också användas för framställning av biogas. Den hållbara biomassa världen kan ta ut utgör dock en begränsad resurs och måste därför hanteras klokt med ett långsiktigt perspektiv i åtanke. Det handlar om att göra noggranna överväganden avseende biomassans potential till återväxt samt hänsyn till biologisk mångfald, men också om hur vi väljer att använda de råvaror vi tar ut från skogen. De fordon som är svårast att elektrifiera, t.ex. i sjöfarten och flyget, kommer också behöva gå över till ökad andel biobränsle. Många gånger är det dock mer värdefullt att ersätta produkter av fossila material än att låta biomassan gå till energiproduktion. Dessutom kan produkterna i nästa steg användas för energiutvinning om det inte längre är möjligt att återvinna dem. Styrmedlen för biomassan bör i första hand prioritera långsiktigt bundet kol och i andra hand behöver biomassan styras mot områden där den är det enda alternativet till fossila bränslen. Utgångspunkten bör vara att uttaget av biomassa sker på ett biologiskt och ekologiskt bärkraftigt sätt.

För att produktionen av bioenergi ska kunna betraktas som hållbar krävs både hänsyn till biologisk mångfald och klimat samt socioekonomiska effekter för lokalsamhällen och urbefolkning. Det behövs betydligt bättre regelverk för låg miljö- och klimatpåverkan innan vi ökar uttaget av biomassa för att inte klimatmål och stödsystem för biomassa ska pressa fram ohållbar bioenergi. Ett effektivt biobränsleuttag måste ske utan att det ställs i motsättning till övriga miljömål och biologisk mångfald samtidigt som det kombineras med stärkt naturvårdshänsyn. Därför är det positivt att Vänsterpartiet och regeringen har kommit överens i budgeten om att insatser som främjar en omställning till en biobaserad ekonomi ska prioriteras, bl.a. genom att en agenda för biobaserad näringslivsutveckling tas fram.

10 Kärnkraft – inget alternativ

Kärnkraften är inte bara en osäker energikälla, den är också dyr och försvårar omställningen till en 100 procent förnybar energiproduktion. Därför vill Vänsterpartiet ha en avveckling av kärnkraften så fort som möjligt.

Den energiöverenskommelse som gjorts mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna sätter inget stoppdatum för kärnkraften. Tvärtom är det fullt möjligt att inom ramen för maximalt tio reaktorer tillåta nybyggnation på befintliga platser och tillstånd kan ges för att successivt ersätta nuvarande reaktorer i takt med att de når sin ekonomiska livslängd.

Kärnkraften är en dyr och riskfylld energikälla och den är heller inte förnybar. Att satsa på en utbyggnad av kärnkraften innebär att man är beredd att låta den vara kvar i decennier framöver. En förnyad kärnkraft sker på bekostnad av utbyggnaden av förnybara energikällor.

10.1 Kärnkraftens ekonomiska risker

Flera av världens stora industrinationer, Tyskland och Japan, har beslutat om en avveckling. Det är ett helt logiskt beslut. Kärnkraften är dyr och blir allt dyrare. För att investerare ska kunna satsa på ny kärnkraft krävs även stora statliga investeringar och risktagande. Riskerna är betydande vad gäller planeringen, byggkostnaden, elpriset,

driftkostnaden, avfallet och nedmonteringen – med andra ord så gott som alla delar av processen.

Nya kärnkraftsreaktorer i Europa möter ofta allt större motstånd, inte minst p.g.a. just skenande kostnader. Byggandet av en tredje reaktor i det finska kärnkraftverket Olkiluoto är ett bra exempel på hur projektet både dragit ut på tiden och hur byggkostnaderna ser ut att landa långt över vad man först tänkt sig. Den brittiska regeringen har också mött kraftiga protester mot planerna på statliga subventioner i miljardklassen för att bygga två enorma kärnkraftsreaktorer vid Hinkley Point i sydvästra England.

Den energipolitiska överenskommelsen innebär en utökning av kärnkraftsbolagens ansvar vid radiologiska olyckor. Det är på tiden att ansvaret utökas, men de 1 200 miljoner euro som föreslås är långt ifrån tillräckligt. Vänsterpartiet anser att principen måste vara att kärnkraften ska bära sina skadeståndskostnader vid kärnkraftsolyckor. Samtidigt vet vi att kostnaderna för kärnkraftsolyckor och kärnavfallens hantering alltid kommer att få betalas av skattebetalarna. Inget av de i Sverige verksamma kärnkraftsägande energibolagen har tillnärmelsevis den ekonomi som behövs för att kunna täcka upp för vare sig olyckor eller avfall. I Japan visar sig magnituden på de kostnader vi talar om. Kostnaderna för att röja upp efter olyckan i Fukushima, förhindra fortsatta läckage av radioaktivitet från reaktorerna och kompensera de drabbade uppgår redan nu till hundratals miljarder kronor. Ingen vet i dag storleken på den slutliga kostnaden, men den kommer att bli mycket större och riskerar att underminera den japanska statens finanser.

10.2 Kärnkraftens bristande säkerhet

De svenska kärnkraftsreaktorerna är gamla. Faktum är att Sverige har några av de äldsta reaktorerna i världen. Utmattningskador visar sig. Under perioden 2010–2012 hade svenska reaktorer oplanerade stopp under 15 procent av tiden, enligt FN:s atomenergiorgan IAEA. Den allvarligaste incidenten inträffade emellertid 2006 då mer än 12 säkerhetssystem slogs ut i Forsmark. Även om uppgraderingen av kärnkraftsreaktorerna har höjt säkerheten så kommer reaktorerna att bli allt äldre, vilket innebär växande säkerhetsproblem. Detta utgör tillsammans med den mänskliga faktorn en överhängande risk. Man har dessutom fortfarande inte löst frågan om vad som ska hända med avfallet. Att då fortsätta producera ytterligare avfall som kommer att behöva förvaras i årtusenden är direkt oansvarigt.

Kärnkraftverkens yttre säkerhet har testats av Greenpeace, som lyckats nå verk utan svårigheter och i ett fall kunde Greenpeaceaktivister stanna kvar inne på Forsmarksverkets område under flera timmar. Även om de inte hade möjlighet att nå själva reaktorhallarna är det anmärkningsvärt att man över huvud taget kan ta sig så långt in på området och undvika upptäckt.

Svenska kärnkraftverk är utrustade med haverifilter som sätts i funktion om alla andra säkerhetssystem skulle falla vid ett haveri. Om haverifiltren inte fungerar eller är inkopplade kan en olycka leda till stora utsläpp av radioaktiva ämnen. I Strålsäkerhetsmyndighetens årsrapport för 2015 bedömer man att samhället inte har förmåga att hantera konsekvenserna av en så allvarlig olycka.

Kärnkraftsvännerna ser ljuset i tunneln med den s.k. fjärde generationens reaktor. Men mycket av det som i debatten kallas för ”ny teknik” är i själva verket egentligen gammal teknik från 50- och 60-talen, men som av olika orsaker aldrig sett dagens ljus

mer än i mycket liten skala. En del av tekniken är däremot verkligen ny, men därmed också oprövad. Att lita till att ny kärnkraftsteknik ska lösa energifrågan skulle innebära att man uppfinner helt nya metoder som hittills aldrig varit på tal. Med varje nytt kärnkraftverk som tas i drift ökar beroendet av kärnkraft, mängden förbrukat kärnbränsle och risken för spridning av farliga ämnen som kan användas för kärnvapen. Dessutom minskar den politiska viljan att ställa om till förnybar energi i takt med att reaktorerna byggs ut. Oaktat teknikslag är fortfarande inte avfallsfrågan löst.

Enligt ett beslut från Strålsäkerhetsmyndigheten ska svenska kärnkraftsbolag senast 2017 ha genomfört åtgärder för s.k. oberoende härdkylning, dvs. ett kylsystem som fungerar även om elen skulle slås ut. Detta är ett mycket viktigt krav. De äldre reaktorerna som planeras att tas ur drift inom den närmsta framtiden ska dock få dispens från detta krav och man ska då i stället sätta in ”kompensatoriska åtgärder”. Detta är en mycket märklig ordning. När man kommit fram till att oberoende härdkylning är ett mycket viktigt krav för säkerheten på kärnkraftverken så borde detta krav även ställas på de äldsta och farligaste reaktorerna. Alla svenska reaktorer bör omfattas av kravet på oberoende härdkylning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10.3 Kärnkraftens avfall

Frågan om vad som ska hända med kärnkraftsavfallet är fortfarande inte löst. Forskarna sliter ännu med avgörande frågeställningar, som hur man ska kunna garantera att ett sådant förvar håller i hundratusentals år och hur man ska meddela framtida generationer om avfallets risker. Inget land i världen har ett slutförvar i bruk som ska kunna garantera säkerheten under tillräcklig tid framöver. Trots att Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) har lämnat in en ansökan om ett slutförvar i Östhammar är forskarvärlden oense om den planerade metoden. SKB arbetar med förvaring i kopparkapslar. Allvarliga invändningar kring risken för korrosion av kopparn har funnits i flera decennier. Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) lämnade hösten 2012 SKB:s referensgrupp eftersom delar av kopparkorrosionsforskningen inte offentliggjorts. Denna typ av hemlighetsmakeri kring forskning som rör slutförvaret av kärnkraftssopor är mycket problematisk. Allt måste upp på bordet.

10.4 Slutsats – kärnkraften bör avvecklas

Sverige har ett elöverskott och den svenska exporten av el till grannländerna slog nytt rekord under förra året. Överskottet kommer dessutom att växa ju mer förnybar energi som kommer in i systemet. Den tidigare högerregeringen öppnade trots det upp för en utredning om nya kärnkraftverk och deklarerade att man kunde tänka sig en förlängning av nuvarande reaktors livslängd med upp till 80 år. Den nyligen ingångna energiöverenskommelsen mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna fortsätter i samma spår. I överenskommelsen är man mycket tydlig med att målet om en helt förnybar elproduktion 2040 endast är ett mål och inget stoppdatum som förbjuder kärnkraft. Det innebär heller inte någon stängning av kärnkraft med politiska beslut. Genom att hävda att beslutet om att kärnkraften ska bära sina egna kostnader gör det olönsamt med kärnkraft smiter regeringen undan sitt

politiska ansvar. Huruvida Sverige ska ha kärnkraft eller inte ska inte vara upp till marknaden.

Stödet för en avveckling av kärnkraften är enligt 2015 års SOM-undersökning betydligt större än stödet för att behålla kärnkraften. Hälften av svenskarna vill avskaffa kärnkraften som energislag medan knappt en tredjedel vill bygga ut eller ersätta nuvarande reaktorer. Stödet för en avveckling har också ökat markant de senaste åren.

Kärnkraften har nått vägs ände. Det är dags att avveckla den och i stället satsa på förnybara energikällor. Med tanke på de olika verkens ålder, säkerhet och prestanda bör Oskarshamn 1 och Ringhals 1 stå på tur för nedläggning. Ägarna till Oskarshamn 1 och Ringhals 1 bör därför leverera avvecklingsplaner under denna mandatperiod, med en avvecklingstid på högst fem år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med en avvecklingsplan för de resterande reaktorerna. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11 Elcertifikatsystemet

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga och det är därför viktigt att Sverige ligger i framkant vad gäller förnybar elproduktion. Elcertifikat är ett marknadsbaserat ekonomiskt stöd för producenter av förnybar el. För varje producerad megawattimme (MWh) förnybar el kan producenterna få ett elcertifikat av staten. Elproducenterna kan sedan sälja elcertifikaten på en öppen marknad där priset bestäms mellan säljare och köpare. Elcertifikaten ger på så sätt en extra intäkt till den förnybara elproduktionen, utöver den vanliga elförsäljningen. Köpare är aktörer med s.k. kvotplikt, främst elleverantörer. Dessa måste köpa en viss andel elcertifikat i förhållande till sin elförsäljning eller elanvändning. Hur stor andelen är bestäms genom en kvot i lagen om elcertifikat. Kvoten är utformad för att skapa en efterfrågan på elcertifikat och förnybar el varje år fram till 2020. Sedan systemet infördes 2003 har utbyggnaden av förnybara energikällor tagit fart. Enligt Energimyndigheten utfärdades förra året 21,8 miljoner elcertifikat i Sverige och i dag finns omkring 6 700 godkända anläggningar för tilldelning. Elcertifikatsystemet har därmed tjänat Sverige väl.

Regeringens tidigare förslag att Sverige, inom ramen för elcertifikatsystemet, ska finansiera 30 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 jämfört med 2002 var ett viktigt steg på vägen. I den energipolitiska överenskommelsen slås det fast att elcertifikatsystemet ska förlängas och utökas med 18 TWh nya elcertifikat till 2030. Det är också positivt. Vänsterpartiet menar dock att det är olyckligt att slå fast att ingen ytterligare ambitionshöjning ska göras fram till 2020. Utbyggnaden av elcertifikatsystemet är ett bra sätt att gynna produktionen av förnybar el, inte minst från små producenter. Långsiktiga spelregler är eftersträvansvärt, men samtidigt är behovet av en omställning akut och vi välkomnar alla ambitionshöjningar på området.

Stora framsteg har gjorts på området smarta elnät, dvs. ett elnät som kan ta emot elproduktion från olika håll och vara mer flexibelt än dagens system. Men fortsatt utveckling behövs för att stabilisera elpriserna för privathushåll och företag. Utformningen av styrsystem såsom elcertifikaten kan också spela stor roll för effektbalansen. Regeringen bör därför göra en översyn av certifikatsystemets

utformning med fokus även på effektbalans. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet anser att det kommer att behövas mer för att öka utbyggnaden av den förnybara energin och nå regeringens ambition om att Sverige på sikt ska ha ett energisystem som baseras på 100 procent förnybar energi. Regeringen bör därför föreslå en högre ambitionsnivå gällande elcertifikatsystemet inför nästa kontrollstation 2017. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11.1 Elcertifikatsystemet och den elintensiva industrin

Enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat är den s.k. elintensiva industrin undantagen från kvotplikt för den el som används i tillverkningsprocessen. Under 2015 var 479 företag registrerade för undantag. Exempel på sådana industrier är pappers- och massabruk. Undantaget innebär att den elintensiva industrin inte behöver betala kostnaden för elcertifikat – en kostnad som övriga elanvändare betalar. Den elintensiva industrin kan därmed sägas ta del av ett lägre elpris samtidigt som de undgår den fulla kostnaden för elcertifikat. Undantaget motiveras med att man vill värna den elintensiva industrins internationella konkurrenskraft.

Vänsterpartiet anser emellertid att den elintensiva industrin bör ta ett större ansvar för elcertifikatsystemet framöver. Det är inte rimligt att den elintensiva industrin drar nytta av elcertifikatsystemet genom lägre elpriser samtidigt som man inte behöver vara med och betala fullt ut. Vi anser därför att den elintensiva industrin i större utsträckning än i dag bör vara med och finansiera elcertifikatsystemet. En sådan utveckling vore bra både för utbyggnaden av förnybar energi och för den elintensiva industrin i sig som behöver mer energi i takt med att vi avvecklar kärnkraften. Samtidigt är det viktigt att den elintensiva industrins internationella konkurrenskraft inte hotas. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med en konsekvensutredning av hur den elintensiva industrins konkurrenskraft skulle påverkas om man avskaffade nuvarande undantag från kvotplikten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11.2 Torvanvändning inom ramen för elcertifikatsystemet

Förutom förnybara energikällor omfattar i dag elcertifikatsystemet även torv. Vänsterpartiet menar att torv bör fasas ut ur elcertifikatsystemet. Det finns i huvudsak tre skäl till detta. För det första är torv enligt såväl EU som Kyotoprotokollet att betrakta som ett fossilt bränsle och bör därmed inte vara berättigat till tilldelning av elcertifikat. För det andra har såväl brytning som förbränning av torv en klimatpåverkan i nivå med fossila bränslen. För det tredje påverkar torvbrytning ett flertal av Sveriges miljömål negativt, däribland miljömålen Begränsad klimatpåverkan och Levande sjöar och vattendrag.

Torvbaserad elproduktion bör därför inte vara en del av elcertifikatsystemet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur torvanvändningen ska fasas ut ur elcertifikatsystemet, med inriktningen att nya torvtäkter inte ska öppnas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

12 Det svenska elnätet

12.1 Elnätsavgifterna

Privata elnätsföretag tillåts i dag sätta mycket höga avgifter och avgifterna varierar också stort över landet. Processen präglas dessutom av återkommande överklaganden från företagens håll i syfte att öka vinsterna. I och med det s.k. naturliga monopol som gäller för nätverksamheten, den avreglerade marknaden och en otillräcklig reglering ges privata företag ett mycket stort spelrum. Elnätsavgiften som tas ut av elnätsbolaget avgörs i hög grad av var man bor och det kan skilja tusentals kronor per år.

Trots den nyligen fastslagna energiöverenskommelsen mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna har man inte kunnat presentera något svar på de stigande elnätsavgifterna. I ett läge där både vanliga hushåll och svensk industri skulle drabbas hårt av ytterligare höjningar väljer man att låta marknaden sköta saken. Hittills har det enbart lett till dyrare elpriser för hushållen. Det krävs ett större politiskt ansvar för att motverka orimliga prishöjningar för konsumenterna.

Det är orimligt med så stora skillnader i nätavgifterna mellan stad och land, mellan regioner i Sverige och mellan olika bolag. Stegrande elnätsavgifter drabbar inte bara hushållen hårt utan slår även mot industrin och i förlängningen även mot jobben. Risken finns också att den nödvändiga omställningen till ett säkrare och mer tillförlitligt elnät inte kommer att ske i den takt som är nödvändig p.g.a. de olika bolagens ekonomiska förutsättningar. För att säkra tillgången på el krävs ett elnät som är anpassat efter de behov som finns.

Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhälleliga mål. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Den avreglering som gjordes har inte lett till varken lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden. För vidare läsning om Vänsterpartiets syn på elnätsavgifter, se vår motion Ett elnät vi äger tillsammans (2016/17:V313).

12.2 Snabbare utbyggnad av elnätet

Utbyggnaden av stamnätet för el i Sverige är kraftigt eftersatt och stora delar av det existerande nätet behöver förnyas. I Svenska kraftnäts Perspektivplan 2025, som fastslogs 2013, beräknas behovet av investeringar och reinvesteringar till 55–60 miljarder kronor fram till 2025. Som en jämförelse kan nämnas att investeringarna under perioden 2000–2011 uppgick till 10,6 miljarder kronor.

I dag finns ett stort problem med flaskhalsar i överföringen av elen till konsumenterna genom elnäten. En bristande överföringskapacitet mellan prisområde 2 och 3 innebär att vi varken fullt ut kan nyttja energin från våra älvar eller den lagringskapacitet som vattenkraften bär på. Det innebär att överskottet från de norra delarna av landet inte kan komma de södra delarna till nytta i tillräcklig omfattning.

I takt med att nya vindkraftverk ansluts till nätet förvärras dagens problem. Särskilt bekymmersamt är att dagens elnät inte räcker till för att utbyggnaden av vindkraftsel i norra Sverige ska komma hela landet till del. Ofta är det lättare att få tillstånd för utbyggnad av vindkraftverk i de norra delarna av landet. För att öka elproduktionen i södra Sverige är både slopandet av det kommunala vetot och utbyggnaden av havsbaserad vindkraft viktig. En förändring av elcertifikatsystemet som också tar hänsyn till effektbalans skulle också kunna vara ett steg i rätt riktning. Det är dock av största vikt att nätkapaciteten byggs ut så att elen kan överföras till södra Sverige där elförbrukningen är större. Regeringen bör därför uppdraga åt Svenska kraftnät prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I sammanhanget bör även nämnas vikten av en nordisk samsyn när det kommer till överföringskapaciteten mellan länderna.

I ett läge när Svenska kraftnät står inför stora investeringsbehov är det inte rimligt att varje år ge hundratals miljoner i utdelning till staten. Regeringen bör återkomma med ett förändrat avkastningskrav för Svenska kraftnät senast till bolagsstämman 2018. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nätkundernas kostnader har höjts flera gånger de senaste åren. För att i möjligaste mån undvika ytterligare prishöjningar för hushållen samtidigt som Svenska kraftnät klarar att hålla en hög investeringstakt bör lagstiftningen kring intäktsramarna för elnätsavgifterna ses över. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare måste tillståndsprocessen för stamnätskoncessioner snabbas upp. I dag tar tillståndsprocessen för stamnätet orimligt lång tid. Flaskhalsarna i elnätet och den långsamma tillståndsgivningen är två av de problem Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport Staten på elmarknaden – insatser för en fungerande elöverföring (RIR 2013:3). Bland de orsaker till problemen som Riksrevisionen identifierar finns den tidigare regeringens passivitet i styrningen av Svenska kraftnät, dess bristande återkoppling till riksdagen om orsakerna till Svenska kraftnäts ouppfyllda investeringsplaner samt avsaknaden av gemensamma riktlinjer för länsstyrelserna för deras insatser i tillståndsprocessen för stamnät.

Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att utreda möjligheterna till en snabbare tillståndsprocess för stamnätskoncessioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Birger Lahti (V)

Stig Henriksson (V)

Amineh Kakabaveh (V)

Håkan Svenneling (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)

Emma Wallrup (V)